

RUKOPISNÉ KANCIONÁLY PAVLA RAŠKY

Kateřina Smyčková, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha

Studie se zaměřuje na rozsáhlé písarské a iluminátorské dílo Pavla Rašky z Nové Lhoty (1706–1776). Zvláštní pozornost je věnována dvěma zpěvníkům uchovávaným ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti.

Na konci 19. století upozornil etnograf Vítězslav Houdek na pozoruhodnou skupinu rukopisných kancionálů sepsaných v okolí Veselí nad Moravou (Boršice, Nová Lhota, Kněždub aj.). Tyto zpěvníky vznikaly od konce dvacátých let 18. století až do první třetiny 19. století; spojovala je bohatá výtvarná výzdoba, na jejímž základě rozvinul Houdek hypotézu o specifické moravské lidové malířské škole.¹ Podle nejstaršího a nejkrásnější iluminovaného rukopisu ji nazval školou Pomykalovou. Pozdější etnografická zkoumání se sice přiklánějí k názoru, že výtvarné zpracování kancionálů nevychází z lidového výtvarného umění, ale ze starší knižní malby,² podobnost všech těchto rukopisů je však tak nápadná, že není pochyb o tom, že se jejich pisatelé vzájemně znali.

Kromě společných prvků výtvarných sdílejí rukopisné kancionály Pomykalovy školy i značné množství písňového repertoáru. U velké části písní lze nalézt předlohy v soudobých tištěných zpěvnících (např. Šteyerové z roku 1683, Božanově z roku 1719), nemalé procento textů se ale doposud podařilo dohledat pouze v těchto rukopisech. Ačkoli mnohé z těchto „neznámých“ písní mají pravděpodobně rovněž tištěnou předlohu, již dosavadní zkoumání zatím neodhalilo, přece je možné předpokládat, že zpěvníky Pomykalovy školy v sobě uchovávají také část lokálního písňového repertoáru, jenž se do tištěných kancionálů nedostal a byl tradován pouze orálně.³

Nejstarším z těchto děl je kancionál Martina Pomykala z Boršic, psaný v letech 1727–1733. Pomykal jej vyzdobil velkými iniciálkami na začátku písní, jimž dal tvar hadů, dračích hlav či rozvinutých rostlinných motivů; písně olemoval ornamentálními pruhy.⁴ Pozdější rukopisné zpěvníky s podobnými, byť o něco prostšími iluminacemi jsou dílem Martina Bursíka z Kuželova (1736–1739), Jana Pinkavy a Jiřího Dyngy z Nové Lhoty (pravděpodobně se jedná o jediného autora tří rukopisů: 1732–1735, 1740–1741, 1733–1734)⁵ a Jana Josefa Pomykala z Boršic (1768); Houdek ve své práci uvádí ještě dnes nedochovaný funebrál Jozefa Parviho z roku 1774⁶ a nejmladší odnož moravské rukopisné hymnografie, dílo suchovského kostelníka Jozefa Šumbery z třicátých let 19. století, dnes rovněž ztracené.⁷

Za nejvýznamnějšího žáka školy Pomykalovy považuje Houdek Pavla Rašku. Jméno Pavel Raška (1706–1776) označuje patrně nejplodnějšího pisatele kancionálů na Moravě vůbec. Pocházel pravděpodobně z učitelské rodiny – roku 1727 zemřel v Nové Lhotě rektor Pavel Raška,⁸ zřejmě jeho otec. Pavel Raška mladší je uváděn jako rektor opět v Nové Lhotě, resp. na Nových Lhotkách (1732–1759),⁹ později v Kněždubu (podle údajů na titulních listech kancionálů patrně do roku 1775), poslední léta svého života strávil opět v Nových Lhotkách. Tato studie chce připomenout Raškovo téměř zapomenuté hymnografické dílo; nicméně velká část kancionálů nebyla dosud v odborné literatuře popsána, proto je následující text spíše praktickým přehledem Raškova díla, východiskem pro další a podrobnější zkoumání.

Doposud se podařilo dohledat devět zpěvníků, jež jsou pravděpodobně Raškovým dílem: v několika z nich na titulním listu uvedl své jméno, jiné jsou anonymní (titulní list buď chybí vůbec, či neuvádí pisatele kancionálu); naopak u jednoho rukopisu je atribuce Raškovi dosti sporná a u jednoho zcela chybná. Tento poslední kancionál se nalézá ve sbírkách Městského mu-

zea ve Strážnici. Na jeho předním předešti je přilepen strojem psaný lístek „Kancionál z r. 1774, psaný rektorem Raškou v Kněždubě. Zapůjčen p. řed. Zemanem“. Charakter jeho výzdoby, písmo i uspořádání písni jsou však zcela jiné než u Rašky. Protože rukopis nemá titulní list ani jiné provenienční záznamy, lze jej podle typu písma datovat cca do poloviny 18. století. Není notován a jeho iniciálky jsou rozvinuty drobným barevným květinovým ornamentem, jenž se shoduje s ornamenty lidových maleb na Slovácku; zpěvník mohl tedy vzniknout ve Strážnici či jejím okolí. Jeho atribuce Raškovi je pravděpodobně mylná, nejspíš došlo z nejasných příčin k záměně s rukopisným zpěvníkem uchovávaným dnes ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti.

Dalším sporným rukopisem je anonymní nenotovaný zpěvník psaný v letech 1732–1735, ježž jako tzv. *Kancionál z Nové Lhoty* popisuje ve své práci V. Houdek,¹⁰ dnes jej vlastní Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě. Houdek spatřuje v textu kancionálu dvojí písařskou ruku, první neznámého písaře a druhou Pavla Rašky, čemuž odpovídá i skutečnost, že Raška byl podle novohotské pamětní knihy zdejší rektorem od roku 1732.¹¹ Nicméně tento rukopis postrádá veškeré údaje o autorství i provenienci, ke kostelnímu zpěvu se v Nové Lhotě sice užíval ve druhé polovině 19. století,¹² není ale zcela jasné, kde vznikl. Z hlediska výtvarné výzdoby i repertoáru se zdá spíše bližší dílu M. Pomykala. Pro Pomykalovo, resp. proti Raškovu autorství svědčí způsob zápisu „i/i“: boršický a novohotský zpěvník shodně používají pouze „i/y“, kdežto Raškovy rukopisy liší „i/j/y“ (tj. rozlišují kvantitu „i/i“, často také podle běžného písařského úzu píší „-j“ na konci slova namísto krátkého „-i“). První datovaný Raškův rukopis navíc pochází až z počátku padesátých let 18. století (nešpory 1751) a všechny jeho známé zpěvníky mají výtvarné pojetí mírně odlišné od *Novohotského kancionálu*. Není však vyloučeno, že ve své rané tvorbě se Raška těsněji držel Pomykala a později se jím inspiroval volněji.

Ne všechna Raškova díla se dosud podařilo dohledat. V. Houdek uvádí Raškův funebrál s připojeným kancionálem z Kněždubu z roku 1765,¹³ nepodává však ani jeho stručný popis; tento rukopis je dnes nezvěstný, není-li jím ovšem „zpěvník z fary v Nové Lhotě“, ježž podle *Průvodce po rukopisných fondech* uchovávají na faře v Boršicích;¹⁴ dosud se nepodařilo tento údaj ověřit a rukopis prozkoumat.

Mariánský kancionálek pro Jana Stojaspala. Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod 2014. Foto K. Smyčková.

Specifické rysy výtvarného zpracování, podobnost písarských rukou a písňového repertoáru (zvláště s níže popsaným zpěvníkem z let 1752–1755) vedou k domněnce, že Raška je autorem tzv. *Kancionálu z Ostrožské Lhoty*, dnes uchovávaného v Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea Brno (někdy se uvádí též jako *Kancionál z Ostré Lhoty*). Jméno Jan Dominik, s nímž bývá tento rukopis spojován, se vyskytuje v několika přípiscích, z toho ale dvakrát s letopočtem 1849; rukopis však prokazatelně pochází z poloviny 18. století, jak ukazují v iniciálkách skryté roky 1747, 1748 a 1749. Na posledním listu je připsáno „*Tato kniha popravena jest podruhý, ponejprv od ní bylo 15 kroší a podruhý 3 dvacítky, od veselského kniháře z nákladu Václava Dominika N. 13 roku 1845*“ a „*tuto knihu zjednal Jan Dominik, Václava Dominika otec roku 1848 1748*“. Rukopis tedy náležel rodině Dominiků (Janovi, Václavovi a Janovi ml.) a byl používán ještě v polovině 19. století, o čemž svědčí i jiné přípisky z této doby. Podle formulace „tuto knihu zjednal“ však nebyl Jan Dominik jejím pisatelem. Protože chybí titulní list, resp. kancionál začíná ranními písněmi připsanými patrně jinou písarskou rukou a titulním listem adventních písní, na němž není uvedeno žádné jméno, je možné na základě výše uvedených podobností přisoudit autorství díla Raškovi. Kancionál obsahuje obvyklý písňový repertoár řazený podle běhu liturgického roku, nápadná je pouze absence mariánských písní, jež jsou v jiných Raškových rukopisech (vyjma níže popsaného zpěvníčku mariánského) rovněž zastoupeny velmi nečtetně. Od většiny dalších zpěvníků Raškových se *Kancionál z Ostrožské Lhoty* odlišuje tím, že velká část jeho písní je notovaná; spolu s velkým zpěvníkem z Nové Lhoty a mariánským kancionálkem (oba viz níže) představuje vrchol iluminátorského umění Raškova.

Při porovnávání výtvarného zpracování moravských rukopisů upoutá svou blízkostí Raškovu dílu drobný zpěvníček mariánských a eucharistických písní z Arcidiecézního muzea v Kroměříži. Podle poznámky na fol. 2r byl „*psaný 1741 od Kúdely sedláka v Blatnici*“. Tento přípis pochází až z 20. století a kromě neúplných letopočtů na fol. 4v ([1]7[4]1) a 18v ([1]741) neobsahuje rukopis žádné informace o svém původu (titulní strana chybí). Soudy do repertoáru zpěvníku ukazují jeho blízkost jak s dílem Pomykalovým a *Kancionálem z Ostrožské Lhoty* (eucharistické

Kancionál z roku 1774. Slovákcké muzeum Uherské Hradiště 2014. Foto L. Chvalkovský.

písně), tak s velkým Raškovým zpěvníkem z let 1752–1755 a jeho zpěvníkem mariánským. Výtvarným pojetím je nejbližší Raškovi, vykazuje však i některé rysy podobnosti s kancionálem M. Pomykala. Pokud psal tento rukopis skutečně sedlák Kúdela, lze jej považovat za další plod hymnografické školy Pomykalovy. Není však nepravděpodobné, že atribuční přípisek z 20. století se zakládal na dobové formulaci, jež uváděla pouze vlastníka (např. „tato kniha náleží...“), příp. na nějakém pozdějším záznamu, a že písařem knihy mohl být někdo jiný, M. Pomykal nebo P. Raška. S ohledem na výtvarnou stránku rukopisu se jako pravděpodobnější autor jeví Raška, prvky blízké Pomykalovi se dají vysvětlit tím, že se jedná o Raškovo rané dílo, v němž se Pomykalem nechal inspirovat nápadněji (možná podobně jako u kancionálu z Nové Lhoty). Stejně jako v rukopisech Raškových rozlišuje Kúdelův zpěvník alespoň částečně dlouhé a krátké „i/i“ (resp. „i/j“), na rozdíl od Pomykala. Notování je pouze část latinských zpěvů k procesí na svátek Božího těla.

Následujících pět rukopisů lze Raškovi připsat již naprosto bezpečně, a to díky tomu, že se v nich dochoval titulní list s uvedením jeho autorství. Jeden z nich je v soukromém vlastnictví, dva z nich uchovává Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě, dva se nalézají ve sbírkách Slováckého muzea v Uherském Hradišti. První z nich je nejrozsáhlejším dílem Raškovým, vznikl patrně v letech 1752–1755 pro kůr v Nové Lhotě. Na titulním listu je sice až datum 1753, předcházející modlitba je ale datována už o rok dříve; není však psána rukou Raškovou. V rukopisu se objevují i letopočty 1754 a 1755 – první z nich ovšem až ke konci kancionálu, zatímco druhý, ačkoli mladší, daleko před ním poblíž letopočtu 1753. Buď tedy nepsal Raška svůj kancionál souvisle od začátku do konce (pořadí písní totiž odpovídá obvyklému uspořádání kancionálů), nebo se zmylil a místo číslice tři napsal obrácenou pětku. Je pochopitelné, že zpěvník velkého rozsahu (přes 230 listů foliového formátu) a bohatého zdobení vznikal několik let.

Raškův novolhotský zpěvník se nejvíce podobá *Ostrolhotskému kancionálu*, a to jak výtvarnou výzdobou a skladbou repertoáru, tak i rozsahem knihy a zápisem notace (cca u čtvrtiny písní). K některým písním byly později připsány nápěvové odkazy, některé zřejmě až v první polovině 20. století. Tento Raškův kancionál byl totiž patrně nejdéle ze všech moravských rukopisů užíván ke zpěvu v kostele. Podle přípisu na frontispisu byl „*odkoupen v roce 1853 pro obec Novo-Lhockou*“, jejímž literákům sloužil ke zpěvu nejen ještě v devadesátých letech 19. století,¹⁵ ale občas jej bylo užíváno až donedávna.¹⁶ Repertoárem se tento zpěvník neliší od obvyklého uspořádání kancionálů: začíná písněmi ranními, pokračuje obvyklými oddíly temporálu (adventní – svatodušní), následují písně po pozdvihování, tj. eucharistické, dále ke kázání, několik obecných a jedna o apoštolech. Neobvyklá je pouze nepřítomnost mariánských písní a písní o svatých, podobně jako v jiných zpěvnících Raškových.

Mnohem menší jsou dva zpěvníky z uherskobrodského muzea. První je asi nejpozdějším dílem Raškovým (1775) a představuje kancionál obvyklého typu s písněmi pro všechna období liturgického roku, žalmovými parafrázemi, ranními a večerními písněmi, písněmi před jídlem a po jídle. Je to nenotovaný rukopis menšího formátu a pravděpodobně nesloužil společnému zpěvu literátů na kostelním kůru, ale pro soukromou potřebu, neboť byl psán „*k vůli a na žádost Tomáše Sedlára, obyvatele mestečka Lipova*“, jak prozrazuje jeho rozvedený titul. Druhý zpěvníček, rovněž bez notace, je ještě menší a obsahuje poměrně malý počet písní, převážně mariánských: „*Kancionál založený, v němž se obsahují písničky o blahoslavené a vždycky čisté Panny Marie [!], které netoliko v chrámě Páně potřebné sú, ale ta[ké] na jakékoliv púti aneb processí*“. Užití zpěvníčku při procesích odpovídá také několik prosebných písní za příhodné počasí a hojnou úrodu. Je možné, že tento rukopis sloužil pro soukromou potřebu předzpěváka, a to „*Jana Stojaspala, obyvatele neb souseda Horní Němčí*“, pro nějž byl podle titulního listu Raškou sepsán. Bohatá výtvarná výzdoba, asi nej-

krásnější ze všech děl Raškových, připomíná tradici iluminovaných modlitebních knížek, v rodinách pečlivě opatrovaných ještě hluboko v 19. století. Protože tento Raškův rukopis není datován, je možné zařadit jej pouze přibližně do let 1732–1759, příp. 1775–1776, kdy Raška pobýval v Nové Lhotě – podepsal se v něm totiž jako „obyvatel dědiny Nových Lhotek“.

Z díla Raškova zbývá připomenout dva rukopisy uchovávané ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti, a to jeden z jeho pozdních kancionálů (1774) a potom nešporník, tedy nikoli kancionál, nýbrž speciální zpěvník obsahující zpěvy k nešporům. Oba rukopisy byly v roce 2013 restaurovány Ateliérem restaurování písemných památek Bohumila Šimečka z Kyjova. Kancionál z roku 1774 se do značné míry podobá výše uvedenému rukopisu z roku 1775. Šíří jeho repertoáru výmluvně předestírá už samotný titul: „*Kancionál založený ke cti a chvále Pánu Bohu všemohoutcímu, v němž obsahují písničky a spevy církevní od adventu až do Svaté Trojice, potom následují obecní, historické, o stavu manželském, ranní, před a po jídle, naposledy večerní. A takový sepsán jest skrze vlastní ruku Pavla Rašky, rectora a písaře kněždubského*“. Ve srovnání s kancionály jiných písařů se Raškův repertoár jeví jako nadprůměrně pestrý – např. svatební písně a písně k jídlu rukopisné kancionály obvykle neobsahují, lze se s nimi ovšem setkat v tištěných, jež usilovaly pokrýt co nejširší spektrum lidového duchovního zpěvu i mimo prostor kostela. Jako „historické“ písně označuje Raška několik písní s tematikou ze Starého zákona, k nim připojuje píseň o sv. Janu Křtiteli a písně eschatologické. Zajímavé jsou tyto starozákonné texty, jež jsou specifikem Raškových rukopisů; naopak stejně jako u jiných Raškových děl je nápadná absence písní o svatých (kromě Jana Křtitele) a mariánských, neboť jsou zde pouze dvě na konci kancionálu.

Stejně jako většina Raškových rukopisů je i tento zpěvník nenotovaný; podobně jako u kancionálu z roku 1775 není ani předlinkována notová osnova, s čímž se lze setkat u starších Raškových děl. K některým písním jsou pouze připojeny nápěvové odkazy. Také iluminace se do značné míry shodují s výše zmíněným kancionálem z roku 1775: jsou jednodušší než v jiných rukopisech a omezují se na zdobené iniciálky v červené, zelené a žluté barvě. Využívají většinou rostlinných motivů, příp. znázorňují typické dračí hlavy. Zvláště u dějových písní („historické“) jsou pro Rašku typické motivy ilustrující obsah písně, obvykle figurální: člověk zachycený vlasy na stromě u písně o Absolonovi, mučící nástroje u písně o mučednících atp. Pozdější přípisky sice příliš neobohacují písňový repertoár kancionálu (nepočítaje v to nemravnou píseň o Hanáčích), ale uvádějí Raškovo dílo do souvislosti se jménem Pinkava – tedy se jménem tvůrce několika rukopisných kancionálů, Raškovým současníkem (viz výše); resp. s jeho potomky. Na versu titulního listu je záznam: „*Tento kancionál jest vypsán na žádost mů, mě Jana Pinkavy z Petruchovských Mlýňů, za kterýž jsem dal Pavlovi Raškovi 4 F, k prospevování a Boha zvelebování, ke cti a chvále Boží a k spasení duší naši[ch]*“. Příjmení Pinkava se poté objevuje i s jinými křesťanskými jmény a připsané mladšíma písařskými rukama.

Posledním zde zmíněným dílem Raškovým je útlý nešpor z roku 1751. Ač nese nadpis „Kancionál“, nepředstavuje zpěvník kancionálového typu, nýbrž specializovaný rukopis, podobně jako byly vytvářeny např. zvláštní zpěvníky s písněmi pro rorátní mše (rorátníky) či k pohřbu (funerály). Také tento Raškův rukopis upřesňuje dále svůj název: „*nešpory nedělní, sváteční, přes celý rok potřebné, které v chrámě Páně vykonávají se mají*“. Většinu jeho obsahu tvoří latinské i české žalmy s antifonami, následují zpěvy k procesím na svátek Božího těla. Rukopis je oproti ostatním Raškovým zpěvníkům téměř nezdobený, omezuje se na jednoduché ornamenty iniciálek a občasné barevné rámování nadpisů. Notace je zapsána pouze výjimečně. Pozoruhodné jsou opět pozdější vlastnické přípisky: tentokrát dokládají, že Raškův nešpor vlastnil Samuel Šumbera – shoda se jménem Jozefa Šumbery, pozdějšího tvůrce rukopisných kancionálů Pomykalova typu, není jistě náhodná (viz výše).

Tento hrubý náčrt veškerého známého díla Raškova nemůže obsáhnout právě to, co je na jednotlivých kancionálech nejcennější: podrobnou analýzu jejich písňového repertoáru. Dosavadní výzkumy totiž ukazují, že určitá část písní se vyskytovala pouze v Raškových dílech, resp. byla sdílena několika málo rukopisnými kancionály z nejbližšího okolí, nerozšířila se však mimo tuto úzkou lokalitu v rukopisné ani tištěné podobě. Především tato skupina písní, ať už byl jejím autorem Raška či kdokoli jiný, může podstatně obohatit dosavadní znalost české duchovní písně. Neméně zajímavé je ale i sledovat, jakým způsobem Raška nakládá s repertoárem přejatým ze starších zpěvníků – které písně přejímá, v jaké podobě zapisuje jejich texty, jaký nápěvový odkaz jim přiřazuje. Zodpovězení těchto otázek však bude vyžadovat dlouhý průzkum daný rozsáhlostí Raškova díla. Početnost a rozsah jeho rukopisů je ale na druhou stranu pro badatele výhodou: nabízí mu reprezentativní možnost srovnání, navíc v rozpětí několika desítek let. Raškovo dílo se nabízí i zkoumání po stránce jazykové¹⁷ a hudební, nejvíce si však žádají posouzení jeho iluminace.

Také zhodnocení výtvarné výzdoby Raškových rukopisů není v možnostech této studie; je nicméně třeba upozornit na to, že její hodnota není (pouze) umělecká, ale do značné míry kulturně-historická. Některé z iluminací zachycují dobové reálie (oblečení, hudební nástroj, psací potřeby, prostřený stůl), mnohé nepostrádají nápaditost a vtíp: písně před jídlem uvozuje zpodobení člověka, jenž si prstem ukazuje do úst; na horním okraji titulního listu písní o Nanebevstoupení Páně mizí v oblacích dvě nohy atp. Ojedinele se lze dokonce setkat s jednoduchým „komiksem“, v němž jsou postavy ztvárněny současně v několika málo klíčových situacích známého příběhu (Zvěstování, Pokušení na poušti) s latinskými promluvkami vedoucími od jejich úst.

Konečně to, že Raškovy zpěvníky byly oblíbené a ovlivnily písňový repertoár mnoha kůrů po mnoho generací, dokazuje jejich rozšíření (Raška napsal některé z nich na zakázku – jejich psaní pravděpodobně tvořilo součást jeho obživy) i četné pozdější vlastnické přípisky ještě hluboko v 19. století. Raška se tím zapsal do dějin české hymnografie jako jeden z jejích velmi vlivných zprostředkovatelů; bylo by proto náležité, aby jeho dílo konečně došlo vědeckého zhodnocení.¹⁸

Tato studie vznikla v rámci grantového projektu „Moravské rukopisné kancionály (1650–1750)“ č. 622213 podpořeného Grantovou agenturou UK.

Poznámky:

- 1 H o u d e k, V.: *Moravské ornamenty III*. Olomouc 1891.
- 2 F r o l e c, V., H o l ý, D. a J e ř á b e k, R. eds.: *Hornácko: život a kultura lidu na moravsko-slovenském pomezí v oblasti Bílých Karpat*. Brno 1966, s. 226.
- 3 S m y č k o v á, K.: Rukopisné hymnografické školy na Moravě. *Acta Universitatis Carolinae*, 2014 [v tisku].
- 4 Podrobný popis Pomykalova kancionálu viz H o u d e k, V.: c. d., s. 25–44. Z hudebního hlediska se mu věnoval Karel Konrád (K o n r á d, K.: Písně rukopisných kancionálů olomouckého vlast. muzea. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 10, 1893, s. 105–109).
- 5 První dva Dyngovy-Pinkavovy zpěvníky jsou dnes nezvěstné, jejich popis podává opět V. Houdek (H o u d e k, V.: c. d., s. 61–73).
- 6 Tamtéž, s. 4.
- 7 Tamtéž, s. 74–78.
- 8 Moravský zemský archiv Brno, Matrika obce Velká nad Veličkou 1709–1740, sign. 5895, fol. 353r.
- 9 H o u d e k, V.: c. d., s. 50.
- 10 Tamtéž, s. 45n.

- 11 Tamtéž, s. 45.
- 12 Tamtéž, s. 45.
- 13 Tamtéž, s. 4.
- 14 T o š n e r o v á, M. a kol.: *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV., Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice.* Praha 2004, s. 240n.
- 15 H o u d e k, V.: c. d., s. 51n.
- 16 Srov. [http://www.novalhota.cz/nova-lhota-a-vapenky/d-11624/p1=316], [online ze dne 2014-06-06].
- 17 Jediným Raškovým dílem, jež bylo zatím využito k jazykovému výzkumu, je *Ostrolhotský kancionál*; srov. Z e m a n o v á, J.: Analýza grafické stránky kancionálu z Ostré Lhoty. In: Čornejová, M. a kol. (eds.) *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902)*. Brno 2011, s. 309–338.
- 18 Raškovu dílu se dosud věnovaly pouze starší práce Vítězslava Houdka (H o u d e k, V.: c. d., s. 50–60) a Karla Konráda (K o n r á d, K.: Písně Raškova kancionálu. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 10, 1893, s. 138–144). Na rukopisné kancionály, zejména na Raškův novoholhotský zpěvník, nedávno opět upozornil Antonín Míčka (M i č k a, A.: *Z dějin hornáckého školství a jeho osobností.* Kozojídky – Louka 2011, s. 64–65; M i č k a, A.: Rekatolizace a iluminované kancionály na strážnickém a ostrožském panství. *Malovaný kraj* 50, 2014, s. 4). Také v obsáhlé monografii Jana Trojana o moravských kantorech je Raška zmiňován jen stručně, na základě starších údajů Konrádových, jako autor tří zpěvníků (T r o j a n, J.: *Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 17.–19. století.* Brno 2000, s. 314).

Prameny:

- [*Kancionál z Nové Lhoty*], 1732–1735 (Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě, sign. HF 446 R).
 [*Kancionál ze Strážnice*], polovina 18. století (Městské muzeum ve Strážnici, inv. č. R1).
 P o m y k a l, M.: *Kancionál založený ke cti a chvále Pánu Bohu všemohúcímu: v kterémžto písně katolické a v chrámě Božím k spevu potřebné jsou, 1727–1733* (VM Olomouc, sign. R 81, R 82).
 R a š k a, P.: *Kancionál založený ke cti a chvále Pánu Bohu všemohoutcímu: v kterémžto písně katolické v chrámě potřebné jsou, 1752–1755* (v soukromém vlastnictví).
 R a š k a, P.: *Kancionál založený ke cti a chvále Pánu Bohu všemohoutcímu, v němž obsahují písničky a spevy církevní od adventu až do Svaté Trojice, potom následují obecní, historické, o stavu manželském, ranní, před a po jídle, naposledy večerní, 1774* (Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, inv. č. H 12 500).
 R a š k a, P.: *Kancionál založený ke cti a chvále Pánu Bohu všemohoutcímu, v němž obsahují písničky a spevy církevní od adventu až do Svaté Trojice, potom následují obecní, žalmy, historické, ranní, před a po jídle, naposledy večerní, 1775* (Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě, sign. HF 434 R).
 R a š k a, P.: *Kancionál založený, v němž se obsahují písničky o blahoslavené a vždycky čisté Panny Marie [!], které netoliko v chrámě Páně potřebné sú, ale ta[ké] na jakékoliv púti aneb processí, ante 1776* (Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě, sign. HF 440 R).
 [R a š k a, P.: *Kancionál sedláka Kúdely*], 1741 (Arcidiecézní muzeum Kroměříž, inv. č. 21 117).
 [R a š k a, P.: *Kancionál z Ostrožské Lhoty*], 1747–1748 (Moravské zemské muzeum Brno, Oddělení dějin hudby, sign. A 40 134).
 R a š k a, P.: *Kancionál založený, v kterémžto nešpory nedělní, sváteční, přes celý rok potřebné jsou, které v chrámě Páně vykonávati se mají, 1751* (Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, inv. č. H 1355).
 Matrika obce Velká nad Veličkou 1709–1740 (Moravský zemský archiv Brno, sign. 5895).

Literatura:

- F r o l e c, V., H o l ý, D. a J e ř á b e k, R. eds.: *Hornácko: život a kultura lidu na moravsko-slovenském pomezí v oblasti Bílých Karpat.* Brno 1966.
 H o u d e k, V.: Prostonárodní malířská škola moravská. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 7, 1890, s. 163–165.
 H o u d e k, V.: *Moravské ornamenty III.* Olomouc 1891.

- K o n r á d, K.: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od 15. věku do zrušení literátských bratrstev*. Praha 1893.
- K o n r á d, K.: Písně rukopisných kancionálů olomouckého vlast. muzea. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 10, 1893, s. 105–109.
- K o n r á d, K.: Písně Raškova kancionálu. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 11, 1894, s. 138–144.
- M i č k a, A.: *Z dějin horňáckého školství a jeho osobností*. Kozojídky – Louka 2011.
- M i č k a, A.: Rekatolizace a iluminované kancionály na strážnickém a ostrožském panství. *Malovaný kraj* 50, 2014, s. 4.
- S m y č k o v á, K.: Rukopisné hymnografické školy na Moravě. *Acta Universitatis Carolinae*, 2014 [v tisku].
- T o š n e r o v á, M. a kol.: *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV., Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*. Praha 2004
- T r o j a n, J.: *Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 17.–19. století*. Brno 2000.
- Z e m a n o v á, J.: Analýza grafické stránky kancionálu z Ostré Lhoty. In: Čornejová, M. a kol. (eds.) *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902)*. Brno 2011, s. 309–338.

Mgr. Kateřina S m y č k o v á, (n. 1987), studuje doktorské studium na Ústavu české literatury a komparistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, zabývá se starší českou literaturou (duchovní píseň 17. a 18. století).

Handwritten Hymnals by Pavel Raška

A b s t r a c t

The study deals with the vast handwritten and illuminating work of Pavel Raška from Nová Lhota (1706–1776). Richly decorated hymnals were created in Horňácko and in the region of Uherské Hradiště since the 20s of 18th century, best known of them was written by Martin Pomykal. Raška is considered to be his copier, but as far as the range and its distinctiveness are concerned his work exceeds Pomykal. Some of the Raška's manuscripts are only known from secondary literature, many were preserved until the present day. The study describes their specific art decoration, song repertory, circumstances of their origin and their further life and it also tries to determine the authorship of the anonymous hymnals. A special attention is paid to two hymnals preserved in the Moravian Slovak Museum in Uherské Hradiště, which were restored by Bohumil Šimeček's Studio of Restoration of Written Relics from Kyjov.

Handschriftliche Kantionale des Pavel Raška

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Studie widmet sich dem umfangreichen Schrift- und Buchmalerwerk von Pavel Raška aus Nová Lhota (1706–1776). In den Regionen Horňácko und Uherský Ostroh entstanden seit den zwanziger Jahren des 18. Jahrhunderts reich geschmückte Kantionale, am bekanntestes ist das Gesangbuch von Martin Pomykal. Raška wurde als Pomykals Nachahmer angesehen, doch in Umfang und Originalität des Werks übertrifft er ihn. Einige von Raškas Handschriften sind nur aus der Sekundärliteratur bekannt, viele blieben jedoch bis heute erhalten. Die Studie beschreibt seine spezifische künstlerische Ausschmückung, das Liedrepertoire, die Umstände seines Entstehens sowie das weitere Leben, sie bemüht sich auch, die Urheberschaft anonymen Kantionale zu bestimmen. Besondere Aufmerksamkeit wird zwei Gesangbüchern gewidmet, die im Mährisch-slowakischen Museum in Uherské Hradiště aufbewahrt werden und im Jahr 2013 von Bohumil Šimeček's Atelier für Schriftumrestaurierung in Kyjov restauriert wurden.